

Вітаємо, друже!

Ми — різдвяні янголи. Раді знайомству!

Запрошуємо тебе в захопливу мандрівку. Дай-но руку, і помчали — ми все розповімо дорогою!

Придивись уважно — бачиш, удалині, за всіма сніговими кучугурами й завірюхами, горить сяйво? То світло Різдва — найпрекраснішого зимового свята. Саме туди ми з тобою й прямуємо. Крок за кроком, день за днем — і опинимося в чарівному різдвяному світі.

Ми зробимо різдвяний дідух і вивчимо колядки. Помандруємо в минуле — дізнатися про те, як народився Христос. Сплетемо різдвяного павука та зробимо витинанку. Навчимося готувати частування на Святвечір, поринемо в легенду про святого Миколая, зазирнемо до мешканців інших країн — щоб побачити, як там святкують Різдва.

Мандруючи з нами сторінками книжки, ти щодня дізнаватимешся щось нове і відкриватимеш для себе неймовірний світ українського Різдва. Адже традиції твоєї країни просто унікальні. Повір, ми, різдвяні янголи, знаємо, про що говоримо.

Що взяти в мандрівку? Трішечки уваги та уяви! На нас чекають легенди, цікаві історії, казки та ігри. Бо зима — це час розваг і свят. А ще — час чарівних історій у родинному колі серед теплих вогників.

Тож рушаймо!

Що таке «дух Різдва»?

Що таке дух Різдва? Яскраві кольори та смачні запахи гучних різдвяних ярмарків? Співи в церквах? Традиції українського колядування? Вареники з маком і кутя на столі? Багато подарунків під ялинкою? Святкові знижки й розпродажі в магазинах? Різдвяні листівки, намальовані дітьми власноруч для батьків? Омріяні зустрічі з ріднею?

Що таке дух Різдва? Із чого він складається? Як його торкнутися, як відчутти?

Гадаємо, кожен сам дає собі відповідь на ці запитання. Але, може, тобі цікаво знати, що думаємо ми, янголи?

На нашу думку, дух Різдва складається з безлічі речей.

Це очікування свята й адвент-календарі. Мрії про те, чого ще немає, і спогади про те, що вже минуло. Солодке передчуття радості, що незабаром побачиш тих, кого не бачив цілий рік, сльози на очах від різдвяних мелодій.

Це світла й піднесена атмосфера на вулицях і вдома. Музика й співи. Прикраси на вікнах. Радісні приготування до свята: адже треба вивчити колядки, зробити різдвяну зірку, підготувати подарунки рідним, завершити справи...

Але найважливіші складники духу Різдва — це безумовні любов, турбота й щире милосердя. Благодійність і те, що ніхто не має бути на Святвечір самотнім. Пам'ять про предків, віра в майбутнє й воля до життя попри всі негаразди. Хай навіть на порозі снігові замети або ж солдати царя Ірода.

Дух Різдва — це благоговійне чекання на Того, хто має прийти. На Спасителя й Месію. На вічну надію. На всепрощення та безкінечну любов.

Народження Ісуса Христа

Чому ми взагалі святкуємо народження Ісуса Христа? Християнство — одна з найвпливовіших світових релігій. За християнськими віруваннями, Ісус став Спасителем, коли загинув за гріхи людства, а потім воскрес і вказав нам шлях до вічного життя.

Він народився дуже давно в Римській імперії, яка увібрала в себе багато країн і народів. Один із таких народів — юдейський — чекав на пришествя Спасителя, Месії. Пророки провістили, що це має статися, але коли саме і в який спосіб — ніхто не знав.

У місті Назарет, що в Галілеї, жили немолодий тесля Йосип і його юна обраниця Марія. Одного разу Марії явився янгол і сказав:

— Дух Святий злине на тебе, ти народиш Сина Божого!

Минав час, Дитина мала вже скоро з'явитися на світ, аж тут римський імператор видав наказ про перепис населення. Усіх мешканців зобов'язали прибути до тих місць, де народилися, — щоб їх там порахували і внесли до списків.

Йосип був родом із маленького містечка Вифлеєм неподалік від Єрусалима, столиці Юдеї. Тож він посадив вагітну дружину на віслюка, і родина вирушила в дорогу.

До Вифлеєма приїхало багато народу, і Йосипові з Марією не було де зупинитися. І лише в печері, у якій пастухи лишали на ніч худобу, вони відшукали прихисток.

Там, серед волів і овець, Марія народила Дитину, подаровану Господом. Мати сповила Його і поклала в ясла, де годували тварин, просто на запашне сіно.

Тим часом на небі зійшла нова зірка, що провістила народження Сина Божого. Ту зірку побачили трое волхвів — мудреців-чарівників. Їх звали Балтазар, Мельхіор, Каспар. Вони зрозуміли: справдилося давнє пророцтво, прийшов у світ Той, Хто стане найвеличнішим із усіх правителів земних.

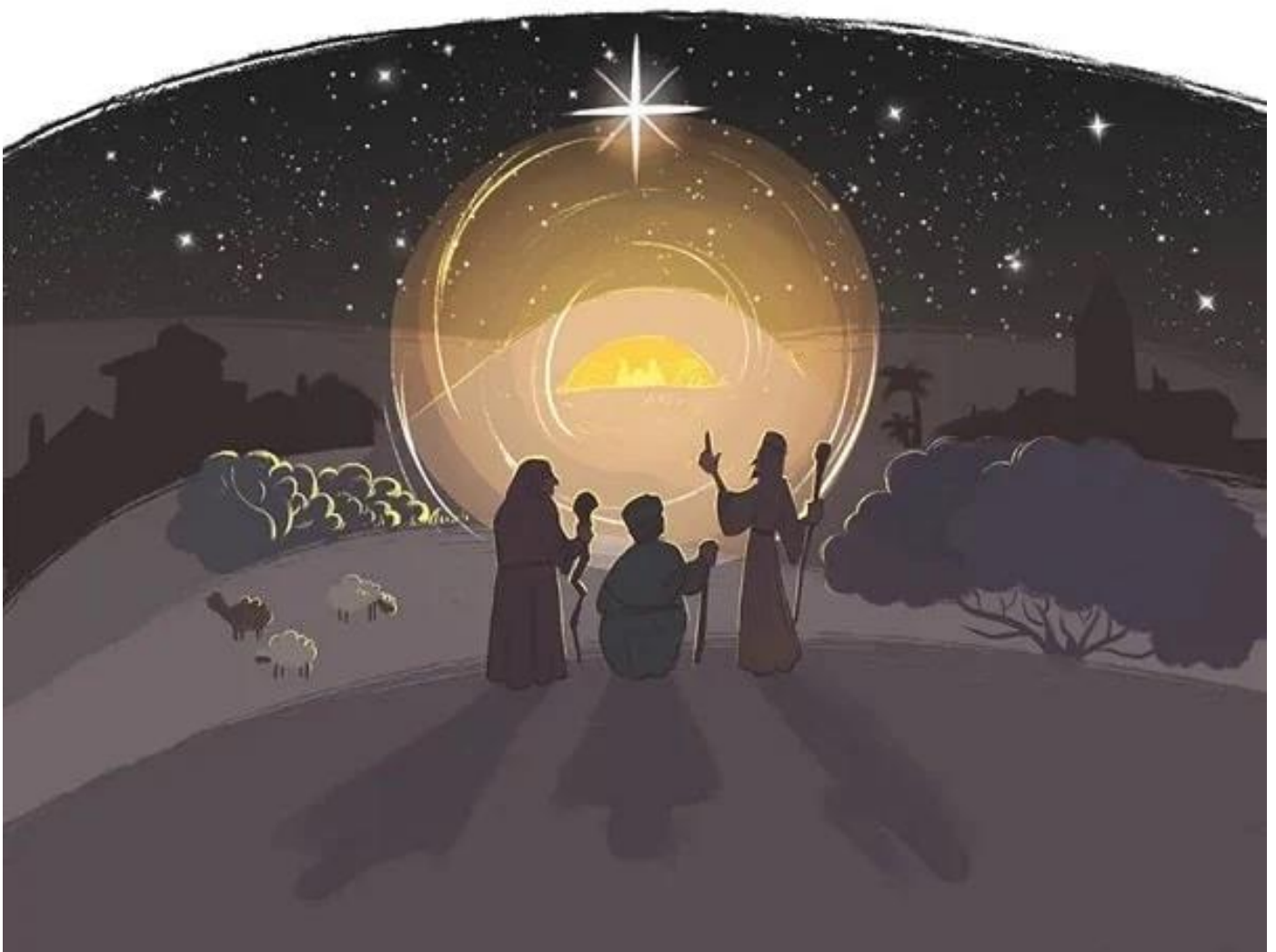
Зірка рухалася небом і вела волхвів до Єрусалима. Туди вони й поспішили. Волхви запитали юдейського повелителя Ірода, де ж новонароджений великий цар, якого вони прийшли вшанувати, — і цим налякали Ірода. Він не хотів нікому віддавати свою владу і замислив убити немовля. Правитель відрядив солдатів розшукати і знищити всіх хлопчиків, які народилися за останні два роки у Вифлеємі та околицях.

А волхви й далі йшли за зіркою. Та привела їх до печери, де в яслах лежала Дитина. Балтазар, Мельхіор і Каспар вклонилися Ісусові й віддали Йому коштовні дари. Тим самим вони визнавали Його владу над усіма людьми.

Волхви також попередили Йосипа й Марію, що Ірод шукає їхнього Сина. І лише після цього пішли далі.

Та солдати царя Ірода не змогли знайти печеру, і новонароджений хлопчик лишився цілим і неушкодженим. На восьмий день він отримав ім'я — Ісус, що означає «Сущий є спасінням».

А згодом уся родина повернулася додому, у Назарет.

Що спільного у Різдва з дохристиянськими зимовими святами?

Наші предки були язичниками. Вони жили в мирі та злагоді з природою. Вірили в багатьох богів і духів одразу. Святкували ті моменти, коли Колесо року робило черговий поворот — на наступну пору. Це було важливо для людей, які залежали від стихійних сил і погоди.

Одним із таких ключових моментів завжди було Зимове сонцестояння. Щороку воно припадає на ніч із 21 на 22 грудня. Давні римляни відзначали Сатурналії, а з 1 січня тривали Календи.

У північних країнах святкували Йоль. Урочистості починалися за одну ніч до Зимового сонцестояння й тривали 13 ночей.

Давні слов'яни також у ці дні влаштовували свята, вшановуючи бога Коляду.

Отож у різних країнах і під різними назвами люди відзначали одне й те саме — народження нового бога Сонця. Адже саме після Зимового сонцестояння день починає потрохи збільшуватися, а рік повертає на весну. Зима ще в розпалі, але світло вже перемогло темряву. Нове життя з'явилося на світ.

Що робили люди цими довгими зимовими святами? Раділи та влаштовували карнавали. Запалювали вогні, бенкетували. Прикрашали оселі вічнозеленим гіллям і приносили жертви священним деревам у лісах і галях. Співали обрядових пісень і обмінювалися подарунками.

Це нічого тобі не нагадує? Так, саме ці давні традиції стали традиціями різдвяними. Ялинки, прикрашені кульками, фруктами й солодощами. Червоно-зелені вінки з падубу, ялини та омели на дверях і вікнах. Запалені свічки. Колядки. Подарунки з побажаннями щастя й добробуту. Тільки християни роблять це на честь народження Ісуса Христа, сина Божого, а не на славу нового Сонця.

В українському Різдві таких язичницьких символів теж чимало. Колядки й ворожіння на майбутнє. Хліб, який символізує Сонце. Частування на Святвечір, куди, за віруваннями, приходять духи померлих рідних.

Але чому так сталося? Чому саме ці свята вплинули на символіку й традиції Різдва Христового?

Уся річ у числах і датах. Рушаймо далі — і про все дізнаєшся.

Чимало людей у світі й сьогодні вшановують давніх богів та відзначають язичницькі свята. Це неоязичники, або віккани.

Саме від назви римського свята Календи походять такі слова, як «календар» і «колядки».

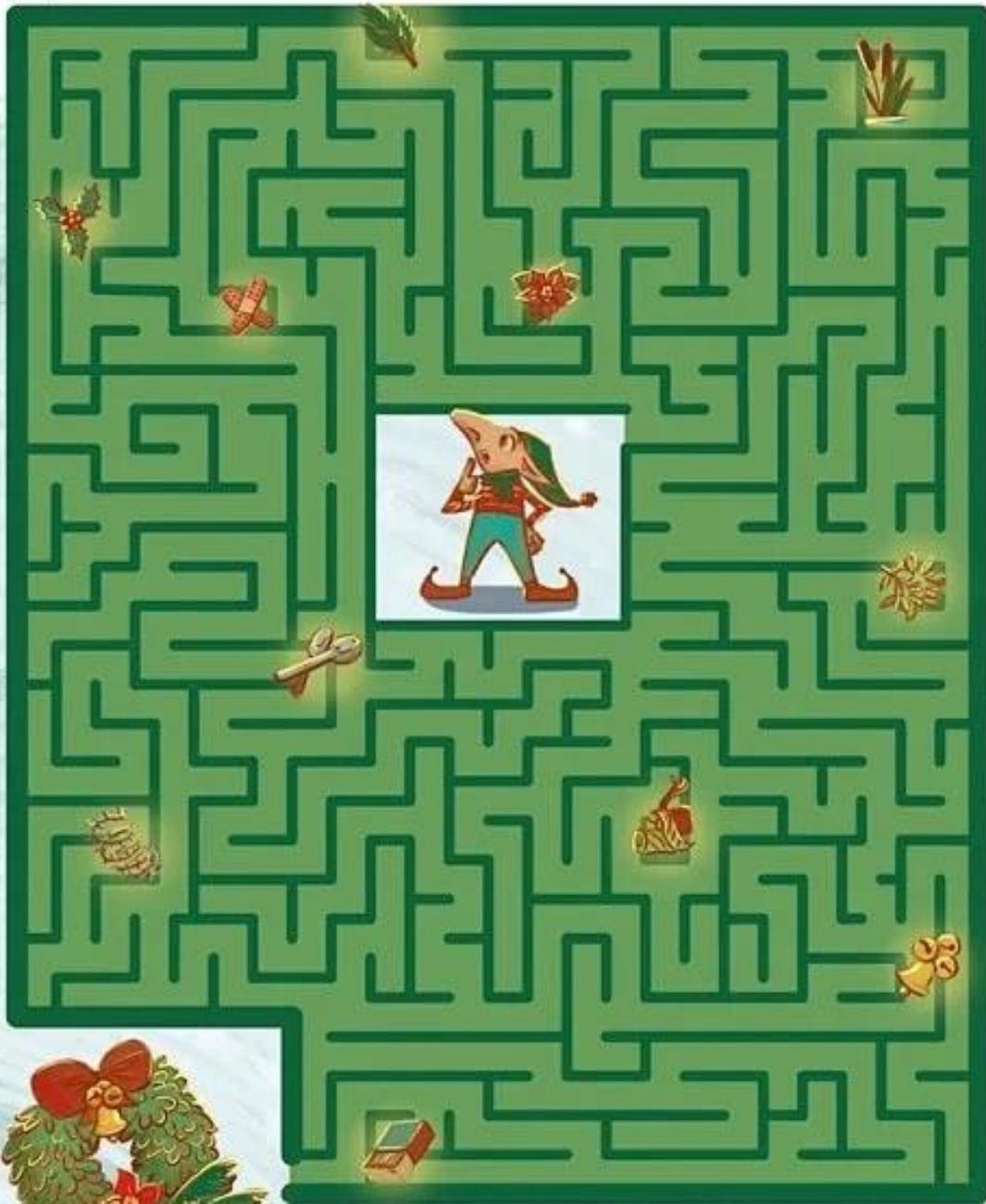
Йольське поліно

Одна із традицій святкування Йоля — ритуальне запалення йольського поліна. Поліно, зрубане на землях господаря або отримане в подарунок, прикрашали зеленню та клали в піч. Підпалювали його від шматочка торішнього, що обов'язково лишали після свят.

Сьогодні на різдвяному столі в деяких країнах можна побачити солодкі «Йольські поліна» — шоколадні рулети, прикрашені кремовим листям і ягодами падубу.

Йольський лабіринт

Допоможи різдвяному трюлю вибратися з лабіринту й зібрати всі елементи різдвяного вінка.

Чому в різних країнах Різдво святкують у різні дні? Хіба Ісус народився двічі?

Ясна річ, що ні. Народження Христа було дивом, і Він сам творив дива — але народився лише один раз. Уся плутанина вийшла через календарі.

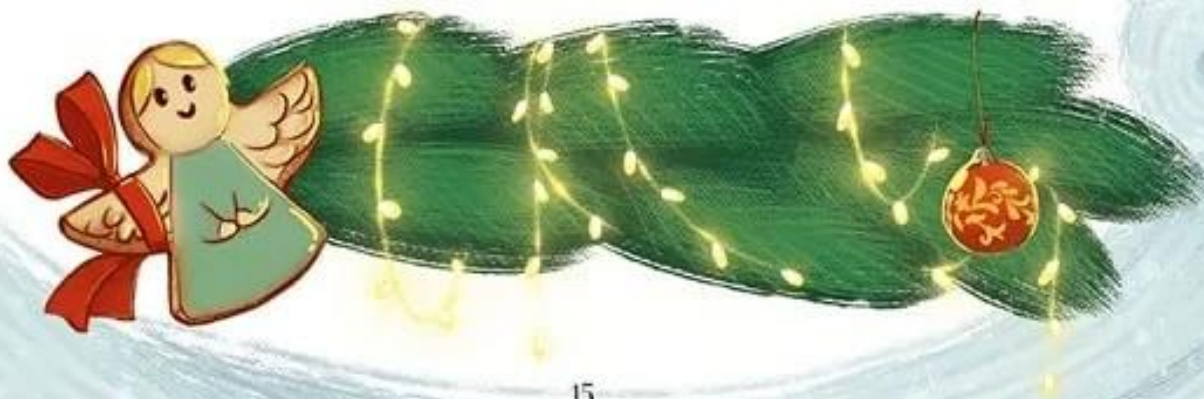
Різдво святкувати почали не одразу. Ісус Христос став дорослим, учив і зцілював людей, мандрував світом, читав проповіді. Був страчений на хресті. Потім воскрес і вознісся на небо.

Його послідовників ставало дедалі більше. Деякі з них написали Євангелія — священні книги про життя та дії Христа. Минули роки й навіть віки. Невеличка спільнота перетворилася на могутню християнську церкву. Імператор Костянтин зробив християнство державною релігією Римської імперії. Язичництво занепало.

І всі ці роки християни вшановували Воскресіння Христове — Великдень. Саме Великдень був центральним святом раннього християнства. Різдво ж, тобто день народження Христа, взагалі не відзначали. Ба більше, християни не знали, коли саме народився Христос: у грудні чи листопаді, березні або квітні...

Десь років через 500 після народження Христа римський ченець Діонісій став вивчати давні документи. Він дійшов висновку: Ісус Христос народився 25 грудня 753 року «від заснування Риму». Діонісій запропонував узяти цю дату за основу нового літочислення.

Саме тоді з'явився розподіл на часи «до Різдва Христового», або «до нашої ери» і «після Різдва Христового», або «нашої ери». А зараз триває вже третє тисячоліття нашої ери.

ЗМІСТ

Вітаємо, друже!	8
Що таке «дух Різдва»?	9
Народження Ісуса Христа.....	10
Що спільного у Різдва з дохристиянськими зимовими святами?	12
Чому в різних країнах Різдво святкують у різні дні?	
Хіба Ісус народився двічі?.....	15
Символи українського Різдва	18
Адвент. Символи свята в західній традиції	20
Адвент-календар	22
Таїна Вифлеємської зірки.....	25
Різдвяне диво	27
Різдвяні подарунки	30
Різдвяне дерево. Символіка прикрас	32
Дідух.....	34
Павук	36
Чарівний олівець	43
Витинанки	46
«Тиха ніч» і різдвяні перемир'я	48
Хто такий Святий Миколай?	52

Тезки святого Миколая	54
Як святкували день святого Миколая в давнину	57
Різдвяні вірші	59
Як святкують Різдво у.....	64
Святвечір і Різдво у західній традиції.....	68
Олеся та Різдвяна зірка	69
Святкові зимові пісні. Колядування	72
Українські колядки.....	75
Заколядуймо?	78
Вертеп як дійство.....	80
Вертени-шопки.....	82
12 різдвяних прикмет і забобонів	86
Різдвяні ворожіння	88
Різдвяна вечеря. Чому страв має бути 12?	91
Приготуймо вечерю на Святвечір.....	96
Український Святвечір. Традиції святкування.....	100
Різдвяний день. Святки	104
Що є Різдво?.....	106